

Fant det glemte kirkekoret midt i Oslo - uten å løfte en spade

2.9.2026 - | Norsk institutt for kulturminneforskning

Under bakken ved Oslo Hospital har NIKU funnet et nesten komplett bilde av koret til det tapte fransiskanerklosteret, med mulig alterfundament og en glemte kirkegård. Funnet er ett av flere eksempler i den nye boken «Arkeologisk geofysikk i Norge», som ble lansert før helga.

Boka er en samlet framstilling av arkeologisk geofysikk i Norge, fra de tidlige forsøkene på 1960-tallet til dagens motoriserte georadarsystemer. Den er utgitt av Cappelen Damm Forskning, skrevet av 16 fagekspert, og et samarbeid mellom Arkeologisk museum ved Universitetet i Stavanger (UIS), Vestfold fylkeskommune, Møre og Romsdal fylkeskommune, Vitenskapsmuseet ved NTNU og NIKU.

Boken er fritt tilgjengelig som PDF på Cappelen Damm Forskning.

Klosteret som forsvant

I hjertet av Oslo, ved Oslo Hospital har arkeologer lenge leitet etter flerspør av fransiskanerklosteret som en gang lå der uten å finne hele kirkekoret.

Oslo Hospital har en rik historie som strekker seg over 700 år. Fra 1290 da fransiskanermunker etablerte et kloster på stedet til 1538 da ble klosteret ble omgjort til byens sykehus etter ordre fra Kong Christian 3.

NIKU har tidligere gjennomført georadarundersøkelser både i hageareal og i gategrunn i området. Dette for å kartlegge klosterrester og moderne installasjoner som kabler og rør.

Resultatet fra georadarundersøkelsene i 2018 og 2023 overrasket, for rett under bakken tegnet det seg et nesten komplett bilde av klosterkirkens kor, med mulige rester etter et alterfundament og et rom med teglsteinsgulv. I tillegg dukket det opp strukturer som kan være graver, noe som styrker teorien om at området nord for kirken ble brukt som kirkegård.

- Resultatene illustrerer hvordan moderne grøfter og kabler kan maskere og forstyrre arkeologiske spor, men de viser samtidig at geofysiske undersøkelser, sammenholdt med historiske kilder, kan gi svært tydelige svar, heter det i boken.

Fra vikingskip til hus ingen visste var der

Klosterfunnet er bare ett av mange eksempler boken samler. Den viser blant annet hvordan georadar har avdekket kjente skipsgraver som Gjellestadskipet i Østfold og Edøyskipet i Møre og Romsdal og hvordan hver skipsform gir en helt egen «signatur» i radardataene.

Boken viser også hvordan georadar kan supplere tradisjonelle arkeologiske metoder: Ved et prosjekt gjennomført av Arkeologisk museum i Stavanger i Sola i Rogaland ble et helt forhistorisk langhus funnet med georadar liggende midt mellom to sjakter som var gravd i en tidligere registrering.

Fra prøvesjakter til målrettete spadetak

Sjaktning er en av de vanligste arkeologiske metodene for å undersøke større områder. Metoden innebærer at jordlag tas av i striper, slik at arkeologene kan undersøke utvalgte deler av et større areal. Sjaktning er viktig for å påvise, dokumentere og undersøke kulturminner, men vil naturlig nok ikke dekke hele flaten. Den kan også være tidkrevende og innebære inngrep i kulturminnene.

Før utgravningen i Sola satte i gang, ble det gjennomført en georadarundersøkelse. Området som ble undersøkt, var betydelig større enn det sjaktene hadde dekket. Da tegnet det seg et bilde ingen hadde sett: et helt forhistorisk, treskipet langhus fra jernalderen, som lå midt mellom to av de tidligere registreringssjaktene – rett i «blindsonen» mellom dem.

- Eksempelet fra Sola viser dette poenget tydelig, heter det i boken, som også trekker fram mange eksempler der forhistoriske bosetninger kunne gått tapt uten videre undersøkelser.

Georadar erstatter likevel ikke arkeologiske utgravninger. Skal arkeologene sikre mest mulig kunnskap om et kulturminne, må de fortsatt grave utvalgte områder og undersøke lag, konstruksjoner, funn og prøver i detalj. Den geofysiske kartleggingen gir imidlertid et bedre grunnlag for å planlegge hvor og hvordan utgravningen bør gjennomføres.

Georadarfunnet ga altså arkeologene et helt annet utgangspunkt for utgravningen. De fikk en mer treffsikker strategi, mer presise koblinger mellom gjenstandsfunn og bygningsrester, og mulighet til å prioritere prøvetaking der det faktisk betydde noe.

Mer målrettede utgravninger

I boka pekes det på et gjennomgående mønster: Mens sjaktgraving undersøker utvalgte deler av et areal, kan geofysiske metoder gi en sammenhengende oversikt over større flater. Sammen med målrettede utgravninger kan dette gi et mer helhetlig bilde av kulturminnene.

<https://www.niku.no/2026/09/fant-det-glemte-klosterkoret-midt-i-oslo-uten-a-lofte-en-spade>